

IN GESPREK OVER DE PRIESTERLIJN

n.a.v. een artikel van ds. P.Boonstra, aangehaald in een brief uit de gemeente

Intro

Naar aanleiding van het voorlopig besluit van de kerkenraad om geen revisie te vragen van de besluiten rond man/vrouw en ambt, kregen we een paar brieven met inhoudelijke argumentatie. In één daarvan werd vrijwel het gehele artikel van ds. Boonstra in Nader Bekeken (24-09, sept. '17) aangehaald. De kerkenraad vroeg mij om met me te verdiepen in de ingebrachte bezwaren. Daarom ga ik in gesprek met het betoog van Boonstra, om deze briefschrijver (en mogelijk anderen) te helpen in het nadenken en afwegen.

samenvatting

Voor een goede lezing van mijn stuk is het nuttig om zowel het artikel van Boonstra als ook de besluiten van de GS erbij te hebben. Vooraf geef ik wel mijn samenvatting van het artikel van Boonstra. Dan is ook duidelijk hoe ik het gelezen heb.

1. Wie de openstelling van alle ambten voor vrouwen wil verdedigen, moet aantonen (a) dat de apostolische voorschriften (in de 'zwijgteksten') niet algemeen geldig zijn en (b) dat de Here in het Nieuwe Verbond afwijkt van de 'priesterlijke lijn', het patroon van mannelijke priesters, mannelijke apostelen en mannelijke oudsten.
2. Het argument van de synode over de 'zwijgteksten' is dat de exegetische omstrede is. Dat is geen juist argument. Dan kun je ook zeggen dat de opstanding van Christus onzeker is.
3. De apostolische voorschriften, over zwijgen en niet leren/gezag hebben vormen voldoende grond voor het niet-toelaten van de vrouw tot het leer/regeerambt.
4. In het hele Oude Testament is geen uitzondering op de regel dat alleen mannen priester werden. In de cultuur van die tijd waren priesteressen heel normaal.
5. Jezus kiest twaalf mannen, als voortzetting van die lijn.
6. De lijn van de priesters loopt naar de oudsten, want het gaat om de verzoening. Offers zijn niet meer nodig, maar de verzoening moet wel bediend worden.
7. Nergens in het Nieuwe Testament vind je vrouwelijke oudsten, terwijl er wel apart aandacht is voor vrouwen als het gaat om de diaconen (1 Tim.3).
8. Het synodebesluit geeft alleen argumenten vanuit de profetische en de koninklijke (regeer)lijn; maar ook in het zgn. regeerambt gaat het om bediening van de verzoening, dus de priesterlijke lijn.
9. De synode ziet een lijn van profeten naar prediken. Maar het gaat in de prediking vooral om het aanzeggen van het heil, dat is de bediening van de verzoening (dus priesterlijk).
10. De synode noemt veel teksten. Maar daarmee heb je nog geen bewijs vanuit de Schrift. Bij veel wezenlijke conclusies staan juist geen bijbelteksten genoemd.

Het argument van de omstreden exegetische

In besluit 3 grond 5 van het synodebesluit staat over de zogenaamde zwijgteksten dat zij 'in zichzelf geen onbetwistbare grond kunnen zijn (...) omdat de exegetische van deze teksten daarvoor te zeer omstreden is'. Dat is inmiddels een zeer omstreden zinnetje. Ik heb er in andere stukken ook al over geschreven.¹ Kort samengevat:

- het zou goed geweest zijn als de synode meer over de uitleg van deze teksten gezegd had, omdat ze altijd een grote rol gespeeld hebben in de discussies over vrouwelijke ambtsdragers.
- de synode zegt het niet nadrukkelijk, maar bedoeld zal zijn dat *bijbelgetrouwe* uitleggers tot verschillende uitleg van deze teksten komen.
- de vergelijking met de uitleg van teksten over de opstanding van Christus is onjuist en oneerlijk.

¹ Zie mijn 'In gesprek met de Beoordeling door de kerkenraad van Capelle-Noord' en mijn 'In gesprek over Bron en norm'.

Onjuist omdat de uitleg dat Christus *niet* is opgestaan niet voortkomt uit andere bijbelteksten, maar uit de onwil om dat te geloven. Oneerlijk omdat Boonstra hiermee suggereert dat wat de synode doet vergelijkbaar is met de ontkenning van de kern van het evangelie. Daarmee doet hij de synode geen recht.

De geldigheid van 'de apostolische voorschriften'

Boonstra is (in ieder geval in dit artikel) erg snel klaar met de conclusie dat 'de apostolische voorschriften' nog steeds overeind staan en dat deze teksten voldoende grond vormen voor het niet toelaten van de vrouw tot het leer- en regeerambt. Ik ben het graag met hem eens dat de woorden van de apostel blijvende geldigheid hebben. Het zijn Schriftwoorden die door God geïnspireerd zijn en gebruikt kunnen worden om onderricht te geven, dwalingen en fouten te weerleggen en op te voeden tot een deugdzaam leven (2 Tim.3:16). Maar net als bij andere teksten vraagt de kerk in alle eeuwen steeds: wat is de betekenis geweest van deze woorden voor de kerk van toen, wat is de blijvende betekenis daarvan en hoe passen we die betekenis toe in ons leven en kerk-zijn vandaag?² Dat geldt duidelijk voor apostolische voorschriften als 'er mogen twee, hoogstens drie van u in klanktaal spreken, ieder op zijn beurt', 'u kunt ieder op uw beurt profeteren' en 'groet elkaar met een heilige kus' (teksten uit 1 Kor.14 en 16). Die zijn blijvend geldig, maar we moeten ze wel 'vertalen' naar onze praktijk. Dat geldt net zo goed voor wat de apostel schrijft over zwijgen of 'gezag hebben' (waarbij het al de vraag is of dat een juiste vertaling is). Het is dus erg kort door de bocht om vanuit de zogenaamde 'zwijgteksten' in één keer te concluderen dat vrouwen niet kunnen dienen in het leer- en regeerambt. Daar moet je op z'n minst meer bij uitleggen.

Geen vrouwelijke priesters – waarom niet?

Het Oude Testament kent geen vrouwelijke priesters. Boonstra schrijft dat dat niet was omdat de toenmalige cultuur daar geen ruimte voor gaf. Andere godsdiensten hadden juist wel priesters. En dus, is zijn verzenen conclusie, heeft de HEER dit zo ingesteld vanwege de verschillende positie van mannen en vrouwen. Of kan er ook een andere reden geweest zijn? Kenners van de religies van de volken rond Israel wijzen als één van de belangrijkste verschillen aan: in die religies speelt het seksuele een belangrijke rol, vaak in de vorm van 'het heilig huwelijk' van godheid en mens. Heilige prostitutie was heel normaal. Vrouwen deden (seksueel) dienst bij de heidense tempels, om de vruchtbaarheid (van het land) te bevorderen. In dat verband wordt er dan op gewezen dat Israel geen vrouwelijke godheid kende, en dat vrouwen ook nooit dienst deden als priester.³ Die verklaring lijkt me op zijn minst heel aannemelijk: geen vrouwelijke priesters, omdat de HEER wil dat zijn volk ver weg blijft van de 'seksuele religie' van de volken rondom. Dat is dan een reden die juist wel alles te maken heeft met de cultuur van die tijd. En het is niet het begin van een lijn die je kunt doortrekken via apostelen en oudsten naar vandaag.

Geen vrouwelijke apostelen – waarom niet?

Jezus koos twaalf mannen als leerling. Waarom geen vrouwen, met wie hij toch ook heel vrij omging? Voor Boonstra is het duidelijk: dat is de priesterlijke lijn van het Oude Testament. Ik stel daarbij twee

² Ik ontleen deze drie vragen aan de definitie die K.Schilder gaf voor de ethiek en die door J.Douma weergegeven wordt als: de leer van de constante gronden, de wisselende bedelingen en de actueel concrete bepaaldheid van onze verplichting tegenover Gods wil. Dus: wat is blijvend, wat is veranderd en hoe moet dat nu toegepast.

³ W.Baumgartner, weergegeven door Th.C.Vriezen in 'De godsdienst van Israël', Zeist 1963)

vragen: is er ook een andere reden aannemelijk? En is het wel zo logisch om de aanstelling van de apostelen te zien als voortzetting van de priesterlijn?

Vaak wordt de aanstelling van juist twaalf leerlingen uitgelegd als een soort herstart van het volk van God dat gebouwd was uit twaalf aartsvaders, de zonen van Jakob. Twaalf apostelen als nieuwe stamvaders voor het volk van de Heer. Als dat de achtergrond is van deze keus van de Heer, verklaart dat ook waarom hij twaalf *mannen* kiest.

Die twaalf leerlingen krijgen o.a. te horen dat ze zullen 'plaatsnemen op de twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël' (Matt.19:28). Die uitspraak van onze Heer legt niet alleen het verband tussen de twaalf leerlingen en de twaalf stammen (en de stamvaders waarnaar ze genoemd zijn). Hij zegt ook dat zij op *tronen* zullen plaatsnemen en zullen rechtspreken. Boonstra maakt graag het onderscheid tussen de priesterlijn en de lijnen van profetie en koningschap (met bestuur en rechtspraak), maar het rechtspreken vanaf een troon is dan toch duidelijk niet iets dat bij de priester hoort. Zo logisch is het dus niet om de zogenaamde priesterlijn door te trekken naar de twaalf apostelen.

Apostelen als priesters, omdat ze een taak hebben in de bediening van de verzoening?

Het enige argument dat Boonstra noemt om de priesterlijn door te trekken naar de apostelen, is de typering die Paulus geeft. Hij omschrijft in 2 Korintiërs 5 zijn werk als de bediening van de verzoening. Voor die verzoening heeft hogepriester Jezus Christus zichzelf geofferd, als het uiteindelijke offer. Over die offerdienst van Christus gaat het boek Hebr. Daar wordt duidelijk dat Christus als grote hogepriester geen opvolging heeft. De offerdienst die na hem ter sprake komt, is de offerdienst van het dankoffer (Hebr.13:15). Dat offer brengt elke christen. Heel Gods kerk is een koninkrijk van priesters (1 Petrus 2:9). Daar loopt nu de 'priesterlijn'.

Het bewerken van de verzoening is iets anders dan de uitdeling ervan. Boonstra gaat er vanuit dat die uitdeling, 'dienst van de verzoening', ook een duidelijke priestertaak is. Maar de woorden die Paulus in 2 Kor.5 gebruikt, passen meer bij de profeet die namens de Heer het volk aanspreekt. Het gaat om het 'woord van de verzoening' dat gesproken moet worden, niet om de daad van verzoening.

Oudsten en opzieners als priesters?

Boonstra tekent de oudsten als laatsten in de 'priesterlijke lijn' (en daarmee is hij bij de huidige ouderlingen). Hij verwijst o.a. naar Handelingen 20:28, waar Paulus de oudsten aanspreekt: zorg voor uzelf en voor de hele kudde; u bent de opzieners van Gods gemeente, die hij verworven heeft door het bloed van zijn eigen Zoon. Inderdaad, Hogepriester Christus heeft die kudde gekocht met zijn offerbloed. Maar de taak van de oudsten bestaat uit herderlijk opzien. Dan gaat het om toezicht houden, niet heerszuchtig (het zit blijkbaar wel tegen heersen aan) en met gezag (zie 1 Petrus 5:2-5). Dat zijn opnieuw geen woorden uit de priesterdienst. Als je wilt werken met het schema van profeet-priester-koning, zit je hier eerder bij de koningslijn.

In de gereformeerde traditie is de oudste (en de predikant) nadrukkelijk niet degene die tussen God en zijn volk instaat, zoals vanouds de priester was. In de Rooms-katholieke traditie is dat veel meer het geval. Daar past het wel om te spreken over de priesterlijn die doorloopt naar de hedendaagse priester-voorganger.

Het bevestigingsformulier voor ouderlingen verbindt de ouderling niet met de priesters van het oude verbond, maar begint met: 'Oudsten vinden we al in het Oude Testament; ze bekleedden daar een leidende functie. ' Niet de priesterlijn, maar de 'regeerlijn'.

Regeerambt als bediening van de verzoening?

Boonstra moet toch zelf ook aangevoeld hebben dat hij met zijn redenering vastloopt. Hij schrijft dat de synode het alleen maar heeft over de profetische lijn en de koninklijk/leidinggevende lijn, terwijl de vraag is of vrouwen mogen dienen in het regéérambt. Maar dat woord geeft al aan dat het niet om een priesterzaak gaat. Om in zijn termen te blijven: regeren past bij de koningslijn. Opmerkelijk is dat Boonstra dat probeert recht te trekken door te stellen dat wat men 'het regeerambt' is gaan noemen, juist in het kader staat van de bediening van de verzoening, en dus toch bij de priesterlijn hoort. Dat is geforceerd en doet geen recht aan bijbelteksten (en ook de belijdenis van NGB art.30). Uiteraard is er verband tussen de verzoening en het 'regeren' door oudsten. Maar dan blijft het nog wel 'regeren'. Vanuit 1 Tim.2:12 is juist altijd benadrukt dat het gaat om 'gezag uitoefenen'!

Schriftbewijs?

Aan het eind van zijn artikel stelt Boonstra de kritische vraag of het synodebesluit wel echt schriftbewijs geeft. Er worden wel veel teksten genoemd, maar de argumentatie is vooral opgebouwd uit beweringen waar geen bijbelplaatsen bij genoemd worden.

Hierachter ligt de moeilijke vraag wat 'schriftbewijs' precies is. Het is meer dan 'genoeg bewijsteksten geven'. De gereformeerde geloofsleer (dogmatiek) en levensleer (ethiek) zijn niet gebouwd op losse teksten, maar op het geheel van de Schrift. Het is niet een terechte eis als je bij elke conclusie een Bijbeltekst wilt lezen (zoals Boonstra vraagt).⁴

Ik vind het best pijnlijk om te zien hoe Boonstra ondertussen zelf doet wat hij afwijst. Voor zijn theorie van de priesterlijn geeft hij geen goede bijbelse onderbouwing. Zijn verhaal is vooral gebaseerd op conclusie die hij trekt, niet op bijbelse gegevens. Ik noemde al: de bijbel geeft geen reden waarom er geen priesteressen in het O.T. zijn; de bijbel noemt geen reden waarom Jezus alleen mannen als leerling kiest; ondanks veel andere Bijbelgegevens is één tekst voor Boonstra doorslaggevend om het apostelwerk te typeren als voortzetting van de priesterdienst. Boonstra construeert een 'priesterlijn', zonder dat de bijbel zelf daar aanwijzingen voor geeft, laat staan dat je de verschillende conclusies met Schriftplaatsen kunt onderbouwen. Dat is dus niet het schriftbewijs waar Boonstra zelf om vraagt.

Samenvattend

De kern van Boonstra's verhaal is zijn idee van de priesterlijn. Hij brengt het alsof dat een heldere lijn door de bijbel is. Maar het is een lijn die hij er zelf in gelegd heeft. Voor hem is die priesterlijn de enige verklaring voor een aantal feiten (geen vrouwelijke priesters, geen vrouwelijke leerlingen), terwijl daar ook andere goede verklaringen voor zijn. Hij trekt de priesterlijn door naar de apostelen en oudsten, terwijl de bijbel over hun ambtsdienst vooral in andere bewoordingen spreekt (eerder profetisch en koninklijk-regerend dan priesterlijk).

Wat Boonstra probeert, is op zich niet verkeerd. Hij wil Bijbelgegevens combineren om van daaruit conclusie te trekken over een bijbelse lijn.⁵ Maar zijn poging (die ik ook niet ken uit de klassieke gereformeerde theologie) is onvoldoende overtuigend.

⁴ Ik heb hierover ook geschreven in 'In gesprek over bron en norm'.

⁵ Boonstra schrijft dat de bijbel voor de synode lijkt te fungeren als bron, niet als norm. Datzelfde schrijft ook ds. Bart van Egmond in zijn artikel over 'bron en norm'. Hij trekt daar op dezelfde manier als Boonstra de vergelijking met de 'omstreden exegese' van teksten over de opstanding van Christus. Het lijkt er sterk op dat de één dit ontleend heeft aan de ander. Maar bijzonder is dat de kritiek van Van Egmond op de synode direct ook toepasbaar is op het betoog van Boonstra over de 'priesterlijn'. Van Egmond schrijft o.a.: *teksten worden aangehaald met de suggestie dat ze een redenering onderbouwen, die ze helemaal niet kunnen dragen. De Bijbel wordt zo het werkmateriaal voor het bouwen van een eigen theologische constructie.* Dat is precies de kritiek die ik heb op de 'constructie' van de 'priesterlijn'.